

Povestiri Exemplare

de Xandra Popescu și Larisa Crunțeanu

Atelier 35 este un concept apărut în 1966, dedicat experimentului și artiștilor aflați la început de carieră, numărul 35 sugerând limita convențională a tinereții. Spațiul din Centrul Vechi al Bucureștiului de pe strada Șelari numărul 13 este probabil singurul care se mai situează în continuarea acelui concept. În vara lui 2012 Xandra Popescu, Alice Gancevici și cu mine am început să activăm în acest spațiu. În spiritul caselor de ajutor reciproc ne doream să creăm un mediu de solidaritate, care să estompeze granițele auctorialității în arta contemporană. Așa că am încercat să-i convingem pe primii artiști cu care am colaborat să intre într-un acord temporar de cooperare cu următorii artiști din programare. Aceasta ar fi dus la crearea unui micro-sistem de susținere reciprocă. Dar nu a funcționat. Așa că ne-am asumat noi acest rol de parteneri constanți.

Între timp, Xandra s-a mutat la Berlin, Alice la Amsterdam - iar în București am rămas doar eu.

Pe fondul unei practici artistice comune, Xandra și cu mine am continuat să concepem conținutul Atelier 35 via Skype. Ne-am întâlnit din nou în această primăvară în cadrul unei rezidențe la Museums Quartier Viena și am încercat ca prin povestiri exemplare, să descifrăm experiența ultimilor doi ani împreună la Atelier 35. Nu am evitat prozaicul, autocritica și condițiile de producție care ne determină.

Larisa (L): Spune tu cum a început.

Xandra (X): A fost un concurs de împrejurări. Urma să expunem *Looking for a Perfect Gentleman* în spațiu, iar în timp ce instalam ni s-a spus că acesta avea să fie ultimul proiect Atelier 35. Echipa de atunci urma să se retragă și se zvonea că Uniunea Artiștilor Plastici (UAP) ar intenționa să transforme spațiul într-un magazin de artă ceramică. Unul dintre membrii echipei ne-a întrebat dacă ne interesează să preluăm spațiul.

L: I-au întrebat și pe alții, nu doar pe noi.

X: Da. Doar că numai noi am fost interesate. Și asta ar fi trebuit să ne dea de gândit.

L: Ne doream oricum un teritoriu. Părea o continuare firească a colaborării noastre.

X: Bine, în acel context, am perceput-o și ca pe o datorie să apărăm acel spațiu; să îl păstrăm disponibil pentru genul de proiecte care ne interesau.

L: Și-apoi, dintr-o dată, a început să se pună problema legitimității. Atelier 35 era un spațiu investit cu o anumită încărcătură simbolică și culturală ...

X: Noi aveam oricum un interes pentru ideea de impostură, așa că ne-am bucurat să ne confruntăm cu tema legitimității. **Filmul nostru era să creăm un spațiu pentru practică și nu pentru producție artistică. Un climat de siguranță în care oamenii să își poată testa anumite idei.**

L: Bine, întâmplător asta venea chiar pe linia tradiției Atelier 35.

X: Da, eram conștiente de asta. Dar pentru că eram *outsideri*, nu ne-am revendicat de la această tradiție. Odată cu cheile spațiului însă, am moștenit de la echipa precedentă și o arhivă- un *hard drive* care conținea o cercetare despre istoria Atelier 35 și artiștii reprezentativi pentru acest fenomen. Echipa începuse cercetarea cu mult entuziasm, însă această temă a rămas mai degrabă sedusă și abandonată. Datorită volumului enorm de muncă demersul lor a rămas într-un stadiu incert. Am încercat să descifrăm materialul de pe *hard-drive*, însă erau doar elemente disperate - nimic nu părea să se lege. Cei din echipa precedentă încercau să își încheie conturile cu Atelier 35; așa că în pofida amabilității și sollicitudinii lor, simțeam că nu există disponibilitate pentru nedumeririle noastre. Am resimțit-o ca pe o moștenire solemnă și apăsătoare. Ar fi fost o chestiune de onoare să lucrăm cu această arhivă, dar intențiile și energiile noastre nu aveau vocație arheologică. Așa că am hotărât să punem întreaga informație la dispoziția publicului. În cadrul proiectului *Mai mult ca Perfectul* de la Spațiul Platforma din

București am creat *Laboratorul de Cercetare Atelier 35*. Cei interesați puteau să consulte sau să copieze informații de pe acel drive multiplicat pe mai multe computere. Pornind de la situația asta tu și cu Alice am făcut *performance-ul 100 de franzele*. Spune-mi tu.

L: Da, am simțit nevoia să clasam cumva acest sentiment-imposibilitatea de a recupera istoria. Cu o zi înainte, am cumpărat la subpreț 100 de franzele uscate, pe care le-am mărunțit împreună. În ziua deschiderii am unit cu firimituri de pâine cele două locații: Spațiul Platforma, unde era prezentată arhiva, și spațiul Atelier 35, care generase acel conținut. Acțiunea noastră a stârnit însă controversă. O doamnă care susținea că lucrează la primărie ne-a reproșat că facem mizerie. În fața unui restaurant, un chelner ne-a bruscat pe motiv că lumea ar putea crede că el e cel care aruncă firimiturile pe jos. La 10 metri de Atelier 35 am fost oprite de un grup de ofițeri de poliție care ne-au identificat și ne-au dus la secție. Acolo, am dezbătut intens și sincer despre ce înseamnă arta, drepturile cetățeanului în spațiul public și gentrificarea Centrului Istoric al Bucureștiului. O oră mai târziu, în lipsa unei baze legale, am fost mutate la o altă secție. După ce mi-am asumat responsabilitatea actului, Alice a fost eliberată. S-a întors în strada Șelari și a continuat traseul cu firimituri până în spațiul Atelier 35.

X: Să revenim la preluarea atelierului.

L: Prima întâlnire cu conducerea UAP a fost suprarrealistă. Ne-am dus acolo ca scoase din cutie și cu temele făcute: strategia artistică, repere, colaborări ... După o așteptare îndelungată, ne-au primit la o masă lungă un grup de femei și bărbați care păreau să facă parte din conducere. Nu s-au prezentat. Singura întrebare pe care ne-au adresat-o a fost "care dintre voi e cu scrisul?". Nu păreau foarte interesați de strategia noastră. Cred că vroiau doar să afle că suntem "fete serioase" și că putem să "facem treabă". Atunci am înțeles și care erau condițiile în care urma să operăm.

X: Nu. Cred că știam dinainte. Eram conștiente că va fi un spațiu de negociere și tergiversare. Nu întrețineam iluzia independenței. Ne interesa în schimb ideea de a ne infiltra în textura istoriei recente - de a intra în borcanul învechit cu zacuscă și a inspira miresme dubioase. Așa că am luat-o cu o oarecare lejeritate.

L: Asta zicem acum așa retrospectiv, dar la început chiar am încercat să câștigăm teritoriu.

X: Da! Până când ne-am dat seama că nu avem ce să câștigăm – și că e doar o chestiune de rezistență. Mi se pare important să vorbim despre condițiile în care operăm deoarece ele determină practica noastră.

L: Hai să începem cu spinoasa chestiune imobiliară. Uniunea dispune de clădirea în care se află Atelier 35. Deasupra noastră se găsesc ateliere de lucru acordate probabil pe viață membrilor cu greutate ai UAP. Potrivit unei înțelegeri cu restaurantul vecin- *Crama Domnească*, timp de șase luni pe an, aceștia din urmă își extind terasa în fața spațiului Atelier 35. Postere cu cartofi prăjiți și șnițele decorează pereții, iar copertina cu reclamă la bere Ciuc obstrucționează ferestrele spațiului. Tot întrebând, am aflat că artiștii UAP care au ateliere în clădire nu își mai plătitseră factura la căldură de ani de zile. Clădirea are centrală comună cu restaurantul, așa că proprietarii s-au oferit să acopere ei aceste costuri, cu condiția să își poată extinde terasa și în fața Atelier 35. Desigur, înțelegerea nu are o bază legală, artiștii din clădire nefiind proprietari astfel încât să poată închiria spațiul din față. La început am protestat vehement. Ne-am dat apoi seama că e în zadar. Oamenii găsiseră o combinație *win-win*. Prin comparație, interesul nostru așa zis altruist și artistic părea cu adevărat mărunț.

X: Asta a inspirat și conceptul unuia dintre primele proiecte. Știam că Daniela Palimariu e preocupată de ideea de alimentație și negocierea resurselor în spațiul public. Așa că ne-am gândit s-o invităm să realizeze ceva *site-specific* care să reflecte asupra acestei situații. Alice a pus-o pe Daniela în legătură cu Atelier Brut și împreună au realizat *Cafe 35*. Ideea era ca ceea ce se întâmplă înăuntru să oglindească ceea ce se întâmplă înafară. Astfel, Atelier 35 se poziționa în competiție cu restaurantele și terasele din jur, concepându-și propriul arsenal de seducție și convivialitate. Ne-am dorit ca prin acest proiect să adresăm procesul de gentrificare cu totul aparte din Centrul Vechi al Bucureștiului.

Revenind însă la relația cu UAP, poate că ar trebui să găsim admirabil faptul că au ocrotit tradiția Atelier 35 și că în cele din urmă nu au transformat spațiul în magazin de artă ceramică.

L: Termenul "ocrotire" e un eufemism. La început, atât noi cât și publicul aveam acces la utilitățile din clădire. În urma tensiunilor cu artiștii UAP rezidenți- aceștia din urmă au schimbat cheile toaletelor. În prezent, figurăm într-o mică scenetă: am formulat o cerere scrisă către UAP astfel încât participanții la *Laboratorul de Performance* coordonat de către Ioana Păun să poată folosi toaleta între orele 10 și 19. O circulară din partea direcției Uniunii a fost lipită prin clădire solicitând membrilor UAP să nu schimbe din nou cheia toaletei în această perioadă. Dar altfel, la fiecare deschidere, îi invit pe cei din public să viziteze toaletele din *Oktoberfest*, barul vecin. Și uite așa ducem câte un război rece în fiecare săptămână.

X: Cred că ar fi momentul să vorbim despre proiectele de la Atelier 35 și metoda de lucru.

L: De-a lungul timpului, Atelier 35 a jucat un rol dublu: gazdă și co-autor. Cât despre metodă, aceasta se fundamentează pe practica noastră artistică personală- cultivarea unei stări de transfer și rezonanță.

X: Cred că asta ne-a permis să ne asumăm anumite riscuri: ne-am investit în proiecte care speculează confuzia, care au îndrăzneala amatorismului și curajul să forțeze nota.

L: Și în proiecte de lungă durată. Proiecte cu multe *layere* care au avut nevoie de un timp îndelungat de incubare. Cred că și asta e definitoriu pentru metoda Atelier 35- faptul că acordăm celor care lucrează cu noi acest interval. Încercăm să facem un *ping-pong* de idei și să rămânem împreună suspendați în starea de transfer, până când lucrurile se articulează cu adevărat. Mă refer de exemplu la *1:1* care a avut o componentă de *art writing* ce încă ne mai bântuie. Proiectul a pornit de la "oscilația constantă între dorință și nevoie a teritoriilor recent afiliate Uniunii Europene"¹. Expoziția a fost urmată de o publicație bilingvă care circumscrie o zonă de intersecție între speculație politică, nostalgie și *Pop Art*. Printre

¹ Punctul de plecare al proiectului este disertația Mihaelei Varzari "*Între a vrea și a avea nevoie. Artă contemporană în Europa de Est*", realizată sub supravegherea Prof. Dr. Lafranco Aceti, 2008, Birbeck College, Londra.

altele, publicația adresează fascinația autoarei pentru rolurile interpretate de către actorul Mickey Rourke. Ea susține că figura enigmatică a speculatorului la bursă din filmul "9 săptămâni și jumătate" a captivat imaginația generației '89 și a inspirat un nou model de masculinitate.

L: A *propos* de investiția de timp, suntem adesea interogate cu privire la investiția financiară. Curiozitatea cea mai arzătoare cu privire la activitatea noastră este "cum atragem fondurile" pentru a produce această activitate?

X: Asemeni albinelor, Atelier 35 se reproduce în mod autonom. Fără însemnare financiară și fără susținere exterioară. Dar există multe persoane care contribuie în mod constant la susținerea activității noastre: artista Nicoleta Moise, Ing. Eduard Dedu, Ing. Dragos Tătulea și artistul Remus Pușcariu.

L: Cred că indiscreția financiară se datorează și prezenței unui număr mare de artiști străini la Atelier 35.

X: Ca să ne facem autocritica, ne-am pus problema că Atelier 35 ar putea deveni "vitrina de produse occidentale" a scenei bucureștene. De aceea, ne-am dorit ca artiștii străini cu care lucrăm să intre în dialog cu scena locală într-un *give and take*. Nu am vrut să alimentăm zelul deferenței coloniale: "Uite domnule, cum se face artă în străinătate!"

L: Dacă tot am supralicitat anecdoticul, hai s-o ducem până la capăt. O altă poveste exemplară este colaborarea cu artistul britanic Heath Bunting. El crede că civilizația umană se îndreaptă în mod vertiginos către o apocalipsă, și că, în curând, noi oamenii vom fi nevoiți să ne refugiem în pădure. Dar majoritatea suntem complet nepregătiți pentru această situație. Așa că în așteptarea apocalipsei am organizat un *workshop* de supraviețuire pentru artiști. Împreună cu participanții am luat de dimineață autobuzul RATB spre Pădurea Băneasa. Pe drum l-am cunoscut pe Alin - un domn bărbierit, cu cămașă călcată - care a părut interesat de grupul nostru. Când i-am povestit despre *workshop* ne-a mărturisit că dumnealui chiar locuiește în pădure. De îndată ce am coborât din autobuz ne-a condus la cortul său. Ne-a povestit că are două *job-uri* care însumate nu-i aduc cât să-și plătească chiria de-a lungul întregului an. Așa că preferă ca pe timpul verii să locuiască în pădure decât să mai stea în

apartamentul părinților la cei 40 de ani ai săi. I-am propus să fie ghidul nostru, împreună cu artistul Heath Bunting. Domnul Alin ne-a învățat cum să ne apărăm de câini vagabonzi și boschetari, iar Heath Bunting ne-a vorbit despre iminenta invazie *zombie* și ne-a arătat cum să ne facem un arc din scoarță de alun.

X: O poveste cu tâlc. Poate că tot la capitolul "relații internaționale" ar merita să menționăm legătura noastră cu rezidența Bucharest AiR. Până nu de mult, Alice Gancevici și Remus Pușcariu își asumau rolul de călăuze în cadrul rezidenței: îi primeau și îi introduceau pe artiștii străini în scena locală. Prin acest concurs de împrejurări au rezultat unele dintre proiectele Atelier 35 realizate împreună cu artiști străini.

L: În final aș vrea să vorbim despre ecuația femeie-artistă-curatoare.

Într-un articol al Corinei Apostol, autoarea pornește de la întrebarea "Ce poziții pot ocupa femeile în arta și cultura contemporană din România?"². Noțiunea de "curator" își găsește rădăcina în latinescul *cure*, care înseamnă "îngrijire". În articol, autoarea remarcă că munca de îngrijire a fost în mod tradițional atribuită femeilor. S-ar putea deci infera că femeile sunt adeseori în poziția de a îngriji arta bărbaților. Iată că ne-am asumat o poziție delicată, ce ar putea da prilej unor astfel de speculații. De bună voie și nesilite de nimeni. De ce?

X: Pentru că ne-am visat mereu infirmierele sexi ale artei contemporane românești. Dar am ales să îngrijim cu precădere arta femeilor. Atelier 35 a fost o strategie artistică. Eram interesate să cercetăm procesul de producție, distribuție și istoricizare în arta contemporană.

L: Pare să existe un consens că femeile sunt cele care se ocupă cu scrisul-care, nu-i așa, este o îndeletnicire adiacentă - sau "birocrație" cum mi-a spus mie odată un tânăr artist.

² Corina Apostol, *Ce poziții pot ocupa femeile în arta și cultura contemporană din România?*, apărut în publicația online Critic Atac, din 22.10.2011, <http://www.criticatac.ro/10903/ce-pozitii-pot-ocupa-femeile-in-arta-si-cultura-contemporana-din-romania/>

X: Așa e, însă noi am îmbrățișat scrisul fără rezerve și ne-am dorit să aducem cât mai mult textul în practica noastră. Dar revenind, țin minte că atunci când am început era foarte la modă antagonismul artist-curator. Nu pretindem că am fi curatoare - poziție care, atunci când este asumată, presupune un grad enorm de responsabilitate. Felul în care lucrăm diferă de practica curatorială. Dialogul se articulează de pe poziții diferite.

L: În acest sens e un *trade-off*. Plătim prețul lipsei de putere dar câștigăm libertatea de a lucra într-un mod foarte intim - de a determina ceea ce rezultă. Nu avem aceeași presiune a bugetelor de producție și a datelor limită. Iar deocamdată nu răspundem în fața nimănui. Din punctul ăsta de vedere: *safe to try - safe to fail*.

Xandra Popescu a studiat Scriere Dramatică la Universitatea de Teatru și Film din București și are un *background* în Științe Politice. Lucrează cu film, text și video.

Larisa Crunțeanu a studiat Fotografie și Imagine Dinamică la Universitatea de Arte din București, unde candidează la doctorat. Lucrează cu performance, video și sunet.